

DISSERTATIO ACADEMICA
DE
SATIRÆ ORIGINE.

Quam

Conf. Amplisf. Facult. Philos. Aboënsf.

PRÆSIDE

Mag. FRANC. M. FRANZEN,

Hist. & Phil. Pract. Prof. Reg. & Ord.

PRO LAUREA APOLLINARI,

Publicæ bonorum censuræ offert

CAROLUS HENRICUS STRANDBERG,

Stip. Arckenholz. Nylandus.

In Audit. Majori die x Maji MDCCCII,

Horis consuetis antemeridianis.

ABOÆ, typis Frenckellianis.

VIRIS ADM. REVERENDIS atque PRÆCLARISSIMIS,
D:no Mag. DAVIDI SEVON,
*Ecclesiarum, quæ in Kisko & Suomusjervi colliguntur,
Pastori meritissimo.*

D:no Mag. ERLANDO
ROSENBACK,

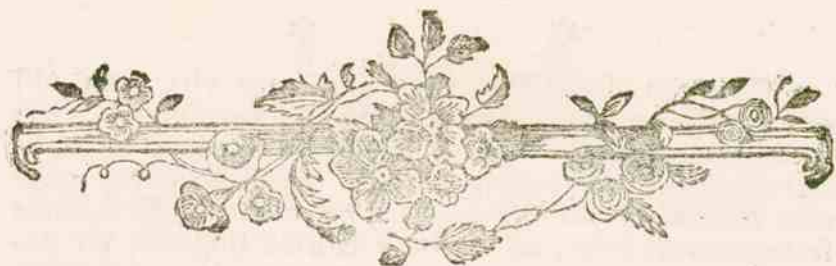
ArchiDiacono Ecclesiæ Cathedr. Aboënsis,

Fautoribus meis benignissimis!

*In gratæ mentis significationem, Vobis, Viri Admod.
Reverendi & Præclarissimi, hunc ingenii quidem he-
betioris fœtum, cum calidissima gratiæ Divinæ, per-
petuæque incolumitatis adprecatione, offert, atque fa-
voris Vestri perpetuitati seipsum commendat; donec vi-
vet, futurus.*

ADM. REVERENDORUM & PRÆCLARISSIMORUM
NOMINUM VESTRORUM.

cultor devotissimus
CAROLUS HENRICUS STRANDBERG.

De Satiræ origine.

§. I.

U^t in plurimis litibus eruditorum, sic in quæstione de origine Satiræ, utrum Græca sit, an Latina *a*), agitanda, multus labor multaque perturbatio evitata essent: si res, de qua ageretur, satis fuisset definita. Varia nempe sunt carmina, quæ vitia & stultitias hominum vel serio, vel cum risu animadvertunt; quæ itaque satirica dici possunt. Talia apud omnes fere gentes mature ficta sunt. Turpitudinis enim non minor fere, quam pulchritudinis, est vis, animos hominum movendi, & insitum in humana natura imitandi studium excitandi. Quare videmus, etiam infantes vitia vel corporis vel gestuum, quæ in aliis observant, cum irrisione imitari.

A

Quam-

(a) Latinam Satiræ originem defendit inter cæteros CASAUBONUS de *Satyrica Græcorum pœsi & Romanorum Satira* L. II. c. 2; cui consentit SPANHEIM in Dissertatione *Sur les Casars de Julien*: Græcam vero JULIUS SCALIGER Poëtices Libro I. c. 12. & DANIEL HEINSIUS de *Satyra Horatiana* L. II.

Quamdiu disjunctior esset hominum vita: non nisi naturæ phænomena, deorum laudes, heroumque facta vates canebant. In conjunctiore autem societate multiplicata sunt vitia, & propius spectata: quo facto poëtae, quorum irritabilior animus turpitudine vitiorum & stultitiæ facile moveri solet, ad carmina satirica fingenda eo potius ferebantur, quo citius observaverant, plurimorum hominum vel malignitati, vel ridendi studio, ea maxime placere: unoquoque scilicet, non suam, sed vicini imaginem, in pictura illa turpiori inveniente. In oppidis igitur & vicis natam esse poësin satiricam, non sine ratione autumamus; nec ulli genti propriam, sed omnibus fere gentibus communem, quæ Musas coluerunt, eo audentius contendimus, quo facilius id historia Poëseos, recentioris quoque, confirmare possumus. Cum enim hæc in provincia Gallorum nata erat, non erotica tantum, sed etiam satirica fuit: mores avi & vitia principum carminibus, *Sirventibus* appellatis, depingens (*b*). Satirica quoque Italicarum litterarum antiquissima specimina plura fuerunt: *Boccacii* e. c. famosæ novellæ. Quin, *divina* illa *Danti* comœdia, epicum etsi carmen, satiricum sæpius prodit poëtam, cædes & rapinas civium suorum non modo dolentem, sed etiam increpantem. Inter vetustissima litterarum Anglicarum monumenta, carmina sunt, cum lyricæ narrativa (Ballads), tum descriptiva, quibus temporis sui mores & facta poëta antiquissimi (*Hickes* e. e.) irriserunt, monachos inprimis & castrorum patronos pungere soliti (*c*). Eandem satiræ vim in Germanorum antiqua poësi

---

(*b*) Vide Charaktere d. vornehmsten Dichter, oder Nachträge zu Sulzers Alg. Theorie d. sch. Künste, Vol. 4, p. 302.

(*c*) V. l. c. vol. 3, p. 255, 257.

poësi observare licet. Quæ ejus opera vel hodie æstiman-
tur, satirici sunt argumenti: *Reinicke Fuchs* v. c. *Henrici
von Alkmar*, quod carmen nova sua elaboratione dignum
Göthe habuit, *Das Narrenschiff Sebastiani Brand*, &c. Sa-
tiricum est specimen antiquissimum nostræ quoque poë-
seos: *Hercules Sejernbjelmii*. Quin, apud Fennos nostros
narrationes irrisoriæ antiquitas sunt canitaturæ.

Ex his jam analogiæ ratio augurari jubet, neque apud
Græcos, felicissimos omnium Musarum cultores, Poësin
Satiricam fuisse neglectam. Quod etiam historia litera-
rum Græcarum satis superque confirmat. Quæ scilicet do-
cet; illum non una forma, sed omnibus, epica, lyrica,
dramatica & didactica, a Græcis fuisse elaboratam.

§. 2.

Epica forma antiquissima fuisse videtur. Nihil enim
communius est inter homines, quam facta de se invicem
narrare, ut præclara, sic turpia, reprehendendi & irri-
dendi causa. Quæ poëtice depicta & cantu expressa, po-
pulari non potuerunt non obtinere famam. Talis ge-
neris *Margitem* Homeri fuisse, probabile est; cujus car-
minis epici ad comœdiam eandem fuisse rationem, ac I-
liadis ad tragœdiam, Aristoteles Poët. c. IV.) observat.
Forte Therfitis in Iliade descriptio spiritus satirici, qui il-
lud animavit, exemplum haberi potest.

A quo genere, quamvis omnia poemata olim caner-
entur, valde tamen differt lyrica satira, cujus auctor *Ar-
chilochus* vulgo habetur. Perditi quidem sunt (fragmen-
tis tantum exstantibus) iambi illi famosi, quibus inimi-
cos suos ita crudeliter laceraverat, ut ipsi sibi mortem
(si credi possit) perturbatione animi moti, consciverint.

Ex epodis tamen Horatii, qui, ut ipse fatetur, Archilochum imitatus est (*d*), de indole eorum judicare licet. Præter Archilochum autem Hipponax quoque & Simonides (non ille, qui Ceo erat natus, sed alius) satiricas fecerant odas. Hujus superest fragmentum in feminas apud Stobæum (Serm. LXXI). Ejusdem generis carmina vel hodie frequenter componuntur, et oribus hominum celebrantur. Tales sunt Gallorum *Vaudevilles*: lepore tamen & festivitate ab acerbioribus illis antiquorum poetarum iambis distinctæ. Dramatica autem Poesi deinde Athenis inventa, satira quoque foccum induit; quo sibi mire placebat, ita a Græcis perfecta. Aristophanem tibi nominasse, sufficiet; ut de intima poëseos dramaticæ & satiricæ in Græcia conjunctione non dubites.

Sed præter has tres formas, quartam etiam, didacticam scilicet, a Græcis satiræ fuisse adhibitam: satis constat. Quædam Hesiodi operum & dierum loca (e. c. v. 172-210) ad characterem satiræ seriæ prope accedere, nobis quidem videntur. Sed cum fines poëseos satiricæ & dogmaticæ interdum ita confundantur, ut diversa genera non facile distingui possint (sic v. c. carmen Leopoldi, *Förtjensten*, utrum satira sit, an carmen mere didacticum, non dijudicemus): hanc de Hesiodi carmine observationem ad demonstrandam satiræ didacticæ apud Græcos originem non adhibebimus. *Silli* autem celebrati, quos & *Xenophanes*, Philosophiæ Eleaticæ auctor, in poëtas Homerum

---

(*d*) — Parios ego primus iambos
ostendi Latio; numeros animosque secutus
Archilochi, Epist. I. 19.

merum & Hesiodum (e) & *Timon*, Pyrrhonis discipulus in philosophos (f) composuerant: quid erant nisi satiræ didactica? Satiræ nempe erant: quia versibus irrisoriis temerarias poetarum & philosophorum opiniones, nec opiniones tantum, sed arrogantiam quoque & vanitatem ingenii eorum, lacerabant. Didactici autem habendi sunt, non materiæ tantum causa, sed etiam formæ: quæ, etsi dialogistica interdum esset (in 2:o scilicet & 3:o libro Sillorum Timonis Xenophanes, qui solus in primo disseruerat, cum Timone interloquitur), haud tamen dramatica erat: cum scilicet non actionem & fabulam, sed contemplationem contineret. Quis enim, sola dialogi ratione ductus, libros philosophicos Platonis & Ciceronis, vel satiras quasdam Horatii, dramata esse, contendat?

Extra omne igitur esse dubium videtur, possin satiricam, si propria ejus est vis, errores & vitia hominum irridendo persequendi, a Græcis jam excultam fuisse: & quidem omnibus formis haud infeliciter tentatam.

§. 3.

Hæc autem conclusio, quomodo concilianda est testimoniiis & Horatii & Quintiliani? Quorum ille (Sat. I. 10. 66.) satiram esse *Græcis intactum carmen*, observat: hic autem (Inst. Orat. L. X. c. 1.) idem his verbis confirmat: *satira quidem tota nostra est*.

A 3

Haud

(e) V. Diog. Laërt. de Xenophane.

(f) V. Diog. Laërt. de Timone, & Sextum Empiricum variis locis.

Haud quidem negamus, novum quasi poëseos fatiricæ genus, cui deinde proprium mansit satiræ nomen, a Latinis esse inventum. Quod scilicet primum a satiris epicis, lyricis, & dramaticis Græcorum, forma est distinctum, quæ neque fabulam continebat, neque ad canendum apta erat. Deinde a filiis eo differebat, quod non in orbe tantum eruditorum criticam exercens artem, figmenta & dogmata poëtarum & philosophorum cum irrisione exponendo, scientiam humanam illustraret & corrigeret; sed in vita civili, urbana præsertim, speculum hominibus quasi prætereuntibus, cum risu vel pudore considerandum, tenendo, mores eorum reprehenderet & castigaret. Eandem fere differentiam inter fillos Græcos & satiram Romanam sentire nobis videmur, ac inter librum de arte poëtica Horatii & satiras ejus observamus. Illius enim libri plurima loca (e. c. initium & finis) ignem fovant, cujus satiricæ scintillæ non artis tantum præcepta illustrant, sed risum etiam lectoris movent, multos sine dubio poëtas latinos, vel Horatio cœvos vel eo antiquiores, præcipue dramaticos, perstringentes (g). Haud ta-

men

(g) Jām *Jul. Caf. Scaliger* in præfamine ad Poët. de hoc Horatii opere hæc protulit verba: "Horatius artem quum inscripsit, adeo sine ulla docet arte, ut Satiræ propius totum illud opus esse videatur". Quam negligenter projectam sententiam *Baxterus* ad Horatii artem dijudicandam rectius adhibuit & accuratius expressit: Satira hæc est, inquit, in sui sæculi poëtas, præcipue vero in Romanorum drama. Quod judicium recentiori tempore *Michaël Engel* auctor libri: *Horatzens Epistel an die Piso-nen, mit einem durchgängigen Commentar und Anmerkungen*, Mainz 1791, renovavit.) Cfr. *ErgänzungsBlät-*

men contendimus, Horatium in hoc carmine componendo filiorum exemplum sibi proposuisse: quamvis cum Pisonibus de arte poetica ita colloquens, ut Xenophanes cum Timone (in filiis hujus) de philosophia diserebat, praecepta poetica cum vitiorum animadversione ita conjungeret, ut hic sententias philosophicas acutas & novas, in irridendis philosophorum conatibus, non raro protulisse videtur (b). Sed ejusdem tamen generis Timonis & Horatii carmina ita nos posse habere nobis videmur, si differentiam, & ex ingeniis atque consiliis peculiaribus utrius-

ter zur Alg. Lit. Zeit. 1802. N:o 4. Omnes tamen difficultates, quæ in cohærentia carminis hujus dijudicanda eruditos turbant, hoc judicio sublatæ esse non videntur. Si enim meram satiram Horatius scribere vellet: cur, non modo praecepta, sed historiam etiam Poëleos multis locis adtingeret, quæ satirica haberi non bene possunt (Videbis v. c. v. 75-85, 251-259, 275-284, 391-407)? Cujus autem rei rationem clare perspicias, si cum illa sententia, Wielandii hypothesein conjungas; qua, Horatio fuisse consilium, Pisonem filium, quem v. 566 sqq. singulum alloquitur, e variis poemata fingendi conatibus, praecepta, historiam gravitatemque artis exponendo, & facete & efficaciter retinendi, ingeniose auguratur. Qua ratione mixtum quoddam Poëleos genus, & satiricum & didacticum, sub manibus poetæ & ludentis & docentis exortum est: filiis Græcorum, si judicare audemus, propius, quam satiræ Latinorum.

- (b) "Neben der Persiflage waren gewiss auch sehr helle Gedanken und Gründliche Kritiken des dogmatischen Verfahrens eingewebt." *Tenneemann Geschichte der Philosophie* 2 B. p. 178.

utriusque poëta, & e majori artis poëticæ, quam philosophiæ, popularitate, oriundam, observamus.

Atque si satiram Romanam propius spectamus, illam ex omnibus poëseos generibus quasi commixtam esse, animadvertimus. Quatenus enim factorum & morum picturam exhibet, sæpe narratione utens, sæpe dialogo: & epica est & dramatica. Videtis, inter plurimas Horatii, Persii & Juvenalis satiras, nonam Horatii in libro primo. Quatenus autem res contemplatur & docet, nec sine animi affectu vel læto vel tristi: non modo didactica est, sed etiam lyrica interdum. Nonne e. c. hic Persii locus (Sat, 3. v. 35-43) totus est lyricus: etsi externa odæ forma, numeris sc. lyricis, caret?

Magne pater Divum! favos punire tyrannos
haud alia ratione velis: cum dira libido
moverit ingenium, ferventi tincta veneno;
virtutem videant, intabescantque relicta
Anne magis siculi gemuerunt æra juvenci;
& magis auratis pendens laquearibus ensis
purpureas subter cervices terruit? Imus,
imus, præcipites, quam si sibi dicat, & intus
palleat infelix, quod proxima nesciat uxor?

Quid enim est internus poësis lyricæ character, nisi contemplatio pathetica? Quod autem pathos te fortius unquam movit, quam quod in hac conscientie descriptione poëta prodit, vere sublimis. Lyricus est spiritus in plurimis etiam Juvenalis satiris: cui scilicet indignatio versum fecit. Haud tamen contendimus, ullam satirarum Romanarum esse mere & proprie vel epicam vel dramaticam vel lyricam: omnes enim sunt didacticæ, h. e. docendi causa

causa contemplativæ; sed contemplatio sæpe in fabulam, sæpe in colloquium est mutata, atque semper vel cum risu, vel cum graviore animi affectu conjuncta. Doctrinam autem poëta satiricus sub pictura sua quasi abscondit: ita e didactico distinctus, qui præcepta quasi professa tradit. Diximus autem, contemplationem satiricam aut jocose aut serie fieri: non enim Horatius solus, qui circa præcordia ludit, nec nisi ridendo verum dicit, sed etiam Persius & Juvenalis, generis illius exempla dederunt, quod paucis ante definire debuimus, quam in originem ejus ulterius inquireremus.

§. 4.

Novæ igitur, Romanisque propriæ, satiræ ortum investigaturis nobis: duæ sunt quæstiones solvendæ. Una est: utrum ab alio quodam poëseos genere illa sensim exorta sit, an semel inventa? Altera est: utrum inventor ejus Ennius fuerit, an Lucilius?

Quod ad primam attinet quæstionem, & analogia omnium rerum inventarum, & testimonia satis clara & certa, quæ mox citabimus, nobis credere faciunt: satiram non semel, sed sensim, illum induisse habitum, quo novum exhibuit genus. Utrum vero a satyrico Græcorum dramate, an a Latino aliquo carmine nata sit: lis fuit inter eruditos satis vehementer agitata. Qui illud affirmarunt, consonantia fere vocabulorum satiræ & satyrorum decepti videntur. Si enim & ex unico, quod nobis superest, dramatis satyrici exemplo, Cyclopem loquor Euripidis, & ex ipsa origine & consilio hujus ludi judicare licet: drama hocce Bacchanale partim fuisse serium, utpote sacrum, diisque præsentibus actum, atque heroicum,

B

utpo-

utpote facta præclara & deorum & hominum exhibens, partim comicum, utpote effrenata illa licentia, quæ diebus festis, Baccho celebratis, omnia agitabat & perturbabat, animatum, primum persuademur. Deinde facile patet: vim comicam harum fabularum, (quarum auctores ita e miris & fere comicis in Odysseæ commentis, ac tragiæ scriptores ex Iliade, materiam suam hausisse videntur), talem fuisse, ut jocis agrestibus & lascivis, actione ludicra, sæpe obscæna, personisque comicis, quales Silenus, Satyri, ceterique Bacchi comites, Cyclopes, aliaque monstra gerebant, potius quam vitiis & stultitiis hominum animadvertendis & irridendis, quod satiræ est proprium, turba spectatorum exultantium delectaretur. Non tamen negamus, jocis hisce Bacchanalibus dictæ etiam, mores & actiones civium perstringentia, admixta forte fuisse. Ad solennem scilicet dierum sacrarum celebrationem, ut apud christianos medio ævo, sic apud antiquas gentes, hoc pertinuit, ut se invicem verbis maledicis cives irritarent (i). Sed pro certo habemus, dictæ ista, scurriles potius fuisse jocos & convicia, quam satiricas morum reprehensiones. Cum autem in confessio sit, comœdiam antiquam hoc præcipue e ceteris dramatis generibus distinxisse, quod illa cives & homines notos in scena imitaretur moresque eorum irrideret: ex illius potius fonte, quam e ludo satyrico, satiram Romanam, quæ idem agebat negotium, esse exortam, credi possit. Quod etiam Horatius (initio Sat. IV. L. I.) his verbis confirmare videtur:

Eupo-

(i) Cfr. *Sulzers* Allgemeine Theorie der schönen Künste: Satire.

Eupolis, atque Cratinus, Aristophanesque Poëta,
atque alii, quorum comœdia prisca virorum est,
si quis erat dignus describi, quod malus, aut fur,
quod mœchus foret, aut sicarius, aut alioqui
famosus: multa cum libertate notabant
Hinc omnis pendet Lucilius, hosce secutus,
mutatis tantum pedibus numerisque. - -

Contrariam quidem de origine satiræ Lucilianæ sententiam
Donatus his verbis, quæ in prolegomenis Terentianis (v.
edit. Lindenbrogii) occurrunt, significare videtur: "Cum
poëta (prisca Græcorum) abuti licentius stilo & passim læ-
dere ex libidine cœpissent plures bonos, ne quisquam in
alterum carmen infame proponeret, lege lata, siluere. Et
hinc deinde aliud genus fabulæ, id est satyra, sumisit exor-
dium: quæ a Satyris, quos illotos semper ac petulantes
deos scimus esse, vocitata est, etsi aliunde nomen traxisse
prave putant alii. Hæc, quæ Satyra dicitur, ejusmodi
fuit, ut in ea quamvis duro & veluti agresti joco, de vi-
tiis civium tamen sine ullo proprii nominis titulo carmen
esset. Quod item genus comœdiæ multis obfuit poëtis,
cum in suspicionem potentibus civibus venissent, illorum
facta descripsisse in pejus ac deformasse genus stilo carmi-
nis: quod primo Lucilius novo conscripsit modo, ut poë-
sin inde faceret, id est, unius carminis plures libros. Hoc
igitur, quo supra diximus, modo coacti omittere satyram,
aliud genus carminis τὴν νεὰν κωμωδίαν, hoc est novam co-
mœdiam, reperere poëta" &c Ex hoc igitur loco, quem
in tota hac eruditorum disceptatione neglectum esse, *Blan-*
kenburg k, observat, *Manso (l)* alium non potest eruere
B 2 sen-

(k) Vid. ejus Annot. ad Sulzeri citatum Librum Th 4. p. 158.

(l) In libro: Charakt. der vornehm. Dichter, 4 B. p. 411.

sensum, quam quem Horatiani illi versus continent. Hoc quidem nos non contendimus: sed parvi tamen momenti ad Horatii auctoritatem infringendam, vagam hanc & confusam Grammatici commentationem esse, existimamus. Quæ scilicet non unum tantum errorem continet. Primum enim falsam narrat dramatis satyrici originem: quod neque comœdia antiqua recentius fuisse, nec e lege quadam in illius petulantiam lata, sed e solennibus sacris, una cum tragedia esse natum: nulla est dubitandi causa (m). Deinde cum Donatus dramatis satyrici characterem hunc fuisse dixerit, ut de vitiis civium sine ullo proprii nominis titulo carmen esset: male ex ea originem satiræ Lucilianæ derivavit, quæ nempe, non modo Horatio (Sat. II. l. 62 sqq.), sed etiam Persio (Sat. I. 114) aliisque testantibus, nominibus propriis haud pepercit. Quo igitur respectu illam rectius cum comœdia antiqua Græcorum Horatius l. c. comparat. Ceterum non de prima satiræ latinæ origine, sed de simili tantum Lucilii & Aristophanis libertate in malis describendis civibus, posita his versibus, se ipsum quasi excusans, monere videtur. Quare illi non impediunt, quin aliam inventæ illius causam, si investigari possit, approbemus.

Quam nobis satis claram & probabilem hæc *T. Livii* verba (Hist. Rom. L. VII. c. 2) offerunt "Histriones, inquit (de auctoribus loquens ludorum scenicorum, gravis pestilentiae causa ex Etruria Romam translatorum), non sicut ante Fescennino versui similem, compositum temere ac rudem alterni jaciebant: sed impletas modis *satiras*, descripto jam ad tibicinem cantu, motuque congruenti, peragebant." Si hæc cum illis comparaveris, quæ Valer. Max.

(m) Vid. Casaub. l. c. L. I.

Max. L. II. c. IV. refert: "Paulatim deinde ludicra ars ad satyrarum modos perrepsit", facile intelliges, satiras fuisse antiquum Romanorum ludum, quo verlus canebantur, joci causa a juvenibus alternatim ut videtur projecti. Qui deinde, addita actione histrionum, id fere factus est, quod nos melodrama appellamus. Actionem scilicet simplicissimam lyrico carmine, quod musica modulatio sequebatur, expressit; sed ludicram, non tragicam: quia versibus Fescenninis, convitiis plenis, satira a Livio est comparata. Hæc carminis hujus & definitio & origo satis probat, illud cum satyrico Græcorum dramate nil commune habuisse, nisi joci studium. Satyrorum nulla apparent in Romanorum ludo vestigia: neque fabulam ille continebat. Mox enim T. Livius l. c. addit: "Livius (Andronicus) post aliquot annos ab satiris ausus est primus argumento fabulam ferere." Idem *Valerius Maximus*: "A satiris primus omnium poeta Livius ad fabularum argumenta spedantium animos transtulit" *n*.

B 3

Ex

(*n* Clarum hæc de origine & natura ludi satirici Romani testimonium scriptoris, omne fide digni, *Manſo* neglexit, l. c. p. 411. hæc in medium proferens: Die dramatischen Satiren der Römer, — ihre *Attellanen* waren, aller Wahrscheinlichkeit nach, den *komisch-satyrischen Stücken der Griechen* höchst ähnlich, und aus ihnen entsprungen. Satiræ ludum a fabulis Attellanis fuisse diversum, initio saltem, vel inde patet, quod ille nullam continuit fabulam. Postea autem juvenis Romana, teste Livio (l. c.), fabellis Attellanis *exodia* conferere instituit, quæ inter se more antiquo ridicula, intexta versibus jactitare cœperat (satiras certe intelligit. Cfr. *Casaub.* p. 241). Fabulas quoque Attellanas & originis & characteris non Græci fuisse: hæc *Val. Max.* (l. c.) verba credere faciunt: Attellani au-

Ex hoc igitur ludo, cujus nomen (*satira* & *satura* sæpius quam *satyra*, antiquius scriptum), an a *satura*, lance variis primitiis sacris referta, ortum sit, alii, duce Casaubono (L. II. c. IV.) dijudicent, poema satiricum, de quo differimus, natum esse, nobis quidem indubium videtur. Quod vero non repente, sed sensim factum est. Inter duo nempe hujus carminis genera, Ennianum & Lucilianum, esse distinguendum: hic Diomedis Grammatici locus L. III. p. 482. ed. Putschii) demonstrat: "Satira dicitur carmen apud Romanos, nunc quidem maledicum & ad carpenda hominum vitia archæ comœdiæ caractere compositum, quale scripserunt Lucilius & Horatius & Persius. *Et olim carmen, quod ex variis poematibus constabat, satira vocabatur, quale scripserunt Pacuvius & Ennius.*" Quæ definitio simul quæstionem illam alteram: utrum Ennius, au Lucilius satiræ auctor fuerit? facile solvit.

§: 5.

Hæc nempe e contrariis, ut videtur, testimoniis veterum auctorum non potest non oriri. De Lucilio enim, ut satiræ inventore, plurimi loquuntur, ipsi tamen satiras Ennii, qui centum annos ante illum vixerat, commemorant. Sic Donatus l. c. Lucilium primum satiram novo conscripsisse modo, refert; ipse tamen satiras Ennii ad Phormionem Terentii citat. Sic Quintil. l. c. Lucilium primum

---

tem ab Osciis acciti sunt: quod genus delectationis, Italica severitate temperatum, ideoque vacuum nota &c. Ceterum Manſo novissimum & laudatissimum de hac re auctorem *Eichstedt* (de dramate Græcorum comico-satyrico; Lipsiæ 1793) secutus est, Quem vero legendi occasionem nos non obtinuimus,

primum in satira insignem laudem adeptum esse, testatur. Alio autem loco (L. IX. c. 2) observat: Mortem ac Vitam in Satira contententes tradere Ennium. Quin, Horatius uno loco (Sat. L. II. 1. 63.) hæc habet:

*Quid? quum est Lucilius ausus
primus in hunc operis componere carmina morem.*

Alio autem (Sat. L. I. 10. 64.) hæc:

*Fuerit Lucilius, inquam,
comis & urbanus: fuerit limatior idem,
quam rudis, & Græcis intacti carminis auctor,*

Ennius scilicet: Hanc vero contradictionem non veram esse, sed apparentem: citata illa Diomedis distinctio, satiræ maledicæ & satiræ antiquæ, nos satis superque docet. Patet scilicet Lucilium primum fuisse, qui, Aristophanis more, vitia ævi sui, nullo habito nominum respectu, describeret; ad quem vero finem non comœdia usus est, sed carmine didactico: quod jam Ennius e scena, ubi & agebatur & cantabatur, ad legentium manus transtulerat. Quales fuerint Ennii & Pacuvii Satiræ, nobis quidem difficile est auguratu: cum non nisi parva earum fragmenta ad nos pervenerint. Probabile tamen est, illas nulla adhibita fabula, quam neque in scena satiræ ludus expresserat, forte ne dialogo quidem descriptionem contemplativam interrumpente, morales pinxisse characteres. Sic satira Ennii, Alocus sive Sotadicus, 6 vel 4 libris, hominem perditæ & dissolutæ vitæ, didactice descripsisse videtur (o). Aliquid tamen dramatici contentio prosopœ poetica vitæ & mortis, de qua Quintilianus l. c. monet,

im

(o) Cfr. *Manso & Blankenburg*, II., cc.

in satiris Ennianis mansisse, quod scenicam earum originem proderet, nobis credere facit. An vero Diomedis definitio, satiram antiquiorem ex variis conficiisse poematibus, observantis, solam metri varietatem, ut plurimi eruditorum volunt, nec materiae quoque diversitatem significet: non dijudicemus. Sufficit maledicentiam & cum antiqua comœdia affinitatem esse notam, qua & ille & Horatius Satiram Lucilii distinguunt. Quæ scilicet, nova fama carmini, jam non doctrinæ tantum sed etiam salis pleno, acquisita, forte etiam externa ejus forma correctæ & mutata, novum creale genus dici potuit, illud scilicet, cui Horatii ævo & postea satiræ nomen proprium fuit: etsi Ennio ea laus mansit, quod Græcis intacti carminis, antiquæ scilicet e scena oriundæ satiræ auctor fuerat, ut doctor potius & descriptor morum æstimatus, quam ut irrisor & castigator a cupidis lectoribus cum timore dilectus.
